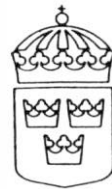

Motion till riksdagen

1986/87:Sk462

Bengt Westerberg m. fl. (fp)

Liberal skattepolitik

Mot.
1986/87
Sk462-463

1 Skatteuttagets storlek

I den skattepolitiska debatten är det två huvudfrågor som ofta diskuteras: dels hur stort det totala skatteuttaget bör och kan vara, dels hur skatterna bör tas ut vid ett givet skatteuttag. Vi skall i det följande huvudsakligen diskutera den senare frågan, men det finns anledning att inledningsvis också beröra den förstnämnda, dvs. om det totala skatteuttagets storlek.

Skatteuttaget i Sverige har ökat snabbt under efterkrigstiden och fram till mitten av 1970-talet då en viss stabilisering skedde. Denna utveckling är inte unik för Sverige. En motsvarande utveckling har ägt rum i flertalet små industriländer. Även i de stora länderna har skattetrycket ökat men i långsammare takt.

Den socialdemokratiska regeringen har under de senaste åren sagt sig eftersträva en i stort sett oförändrad skattekvot. De omfattande skattehöjningar som regeringen initierat under senare år påstås inte ha lett till att skattetrycket i realiteten har ökat. Det är nu uppenbart att detta påstående inte är sant, vilket vi också påpekat ett flertal gånger. Sedan 1982 har skattekvoten ökat från ca 50,1% till 52,9%.

Skatter och avgifter som andel av BNP

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Procent	50,9	50,1	50,7	50,6	51,3	51,5	52,9

Källa: Finansplanen

Skattekvoten höjs således till nära 53 % av BNP i år. Höjningen beror främst på den s. k. engångsskatten på pensionsförsäkringar och sägs därför vara tillfällig. För år 1988 föreslås emellertid höjda arbetsgivaravgifter varför skattekvoten kommer att uppgå till 52 % nästa år. Det är en höjning med ca 2 procentenheter på fem år, och än mer om man tar hänsyn till de skiftande konjunkurlägena. Vi i folkpartiet anser att denna utveckling med ständigt stigande skattetryck måste brytas.

Vid internationella jämförelser av skattetrycket ligger Sverige ofta i topp med en skattekvot, dvs. de totala skatterna uttryckta som andel av BNP, strax över 50%. Jämförelser av detta slag är emellertid vanskliga att göra. Skattekvoten kan variera kraftigt beroende på hur skatteuttaget sker, vilken fördelningen är mellan skatteavdrag och bidrag, hur socialförsäkringssystemet är organiserat etc.

I en icke publicerad OECD-studie har man sökt justera skattekvoterna i syfte att uppnå större jämförbarhet än i den traditionella statistiken. I den senare har t. ex. Schweiz en skattekvot kring 30% och Sverige, som nämnts, strax över 50%, dvs. en skillnad på ca 20 procentenheter. Sedan skattekvoterna justerats med hänsyn till olikheter i mätteknik hade skillnaden krympt till ungefär 5 procentenheter.

Skattekvoten säger mycket lite om de enskilda hushållens egentliga skattebörda och om hur deras ekonomiska förhållanden ser ut. De verkliga förhållandena kan vara exakt desamma vid mycket varierande skattekvot. Låt oss med ett par exempel belysa detta.

Barnbidragen uppgår i år till ca 10 miljarder kronor. Om bidragen ersattes av skatteavdrag skulle skattekvoten sjunka med 1 procentenhet, emedan barnfamiljernas situation skulle vara exakt densamma som tidigare (vi bortser i det här sammanhanget från olika komplikationer som skulle inträda om en sådan förändring verkligen genomfördes).

Arbetsgivar- och egenavgifter till sjukpenningförsäkringen uppgår till ca 20 miljarder kronor. Om dessa avgifter precis som i dag var obligatoriska men inbetalades till privata försäkringsbolag skulle skattekvoten sjunka med ett par procentenheter, men sjukersättning skulle utgå på samma sätt som i dag (vi bortser i detta exempel från de möjligheter som ett sådant system skulle innebära att variera försäkringsvillkoren och från de effektivitetsförbättringar som konkurrens mellan olika försäkringsbolag kan tänkas medföra).

Dessa bägge exempel visar att man skulle kunna välja administrativa lösningar som leder till lägre skattekvot utan att hushållens situation över huvud taget behöver påverkas. Avgörande för valet av administrativt system bör rimligen vara vad som är rationellt. Vi tar inte här ställning till om den lösning vi har valt i Sverige är den bästa. Avsikten är närmast att visa att man med utgångspunkt i skattekvoten knappast kan dra några självklara slutsatser om hur skatterna påverkar samhällsekonomin. Det avgörande för detta är i stället vilka effekterna för hushåll och företag blir av olika beteenden.

Man bör i diskussionen om skatteuttaget skilja mellan det verkliga skatetrycket och det som mäts med skattekvoten. Skattekvoten kan manipuleras både uppåt och nedåt genom olika åtgärder som alltså inte behöver påverka skattebetalarnas verkliga situation ett enda dugg. För att denna verkliga situation skall påverkas måste också reala förändringar i ekonomin ske. Sådana kan vara t. ex. minskade offentliga aktiviteter eller minskade sociala förmåner. Det kan skapa utrymme för verkliga skattesänkningar.

I ett dynamiskt perspektiv vidgas naturligen handlingsmöjligheterna. Vid tillväxt i ekonomin kan offentliga verksamheter fortgå som hittills samtidigt som det verkliga skatetrycket minskar. Effektivisering av offentliga verksamheter kan på samma sätt skapa utrymme för skattesänkningar. Dessa möjliga skattesänkningar måste emellertid vägas mot de många önskemål som förstärkningar av den offentliga sektorn också kan finnas.

Vi i folkpartiet har sedan ett antal år hävdats att Sverige nått skattetaket. Vi avvisar således en fortsatt höjning av skatetrycket. Ambitionen bör snarare vara att på sikt sänka skatetrycket. De konkreta förslag vi lägger fram i denna motion innebär en minskning av de totala skatterna för år 1988 med 6,5 miljarder kronor, eller ca 0,6 procentenheter av BNP.

Vår bedömning är emellertid att det under de närmaste åren knappast finns utrymme för några radikala skattesänkningar. De möjligheter som finns att effektivisera den offentliga verksamheten måste tas till vara för att frigöra resurser som kan hjälpa till att lösa akuta problem av olika slag inom denna sektor. Hur möjligheterna ter sig på något längre sikt är det i dag omöjligt att uttala sig om. Vid god ekonomisk tillväxt är det uppenbart att möjligheterna till skattesänkningar blir större än eljest.

Vissa skattesänkningar bör emellertid genomföras redan nu, främst för att underlätta avtalsförhandlingarna. Vi redovisar i vår ekonomisk-politiska motion de närmare motiven härför.

Dessutom finns det som nämnts mycket starka skäl att undvika skattehöjningar. Det hänger samman med de negativa effekter som dagens skattesystem har på samhällsekonomin. Skattetrycket kan vid dagens skatteuttag reformeras. En höjning av skatteuttaget skulle väsentligt försvåra en sådan reform.

Omvänt kan man naturligtvis hävda att det blir enklare att reformera skattesystemet om skatteuttaget sänks. Det är obestriddligen sant. Men ett kraftigt sänkt skatteuttag redan i ett kort perspektiv måste vägas mot de förändringar i offentlig verksamhet och förmåner som detta skulle framtvunga. Det är mot bakgrund av en sådan avvägning vi dragit slutsatsen att skatteuttaget inte radikalt kan sänkas under de närmaste åren. Detta utgör dock enligt vår mening inget hinder för en mycket radikal skattereform. Det primära syftet med en sådan är att öka tillväxttakten i ekonomin och därmed långsiktigt öka handlingsfriheten.

I skattedebatten framförs ibland tanken att ett sänkt skatteuttag i sig skulle få så positiva effekter på samhällsekonomin att skattesänkningen så att säga betalar sig själv. Det finns knappast några belegg för att denna teori håller. De praktiska erfarenheterna i t. ex. USA talar ett annat språk. Det måste beaktas att ett minskat skatteuttag, som inte balanseras av minskade utgifter, omedelbart leder till ett ökat budgetunderskott som på olika sätt kan påverka ekonomin negativt.

2 Skattesystemets framtida utformning

De alternativ som i praktiken står till buds om skattesystemet skall reformeras är två: antingen får reformen ske genom att ändrat skattesystem vid ungefär samma skatteuttag som i dag, eller så får reformen ske vid sänkt skatteuttag och sänkta offentliga utgifter. I det senare fallet måste man givetvis redovisa vilka nedskärningar som skall göras.

Enligt folkpartiets uppfattning finns det mycket goda möjligheter att radikalt förändra skattesystemet också vid dagens skatteuttag.

De största svagheterna som vidlåder dagens skattesystem finns i inkomstbeskattningen. Låt oss särskilt framhålla tre problem.

Det första är de höga *marginalskatterna* som i sin tur bidrar till stora s. k. *skattekilor*. Med skattekil avses skillnaden mellan vad en arbets- eller uppdragstagaren får behålla netto sedan hänsyn tagits till alla skatter och bidrag.

Skattekilen för en *genomsnittlig* svensk löntagare överstiger i dag 70%, dvs.

efter alla skatter får han av en extra arbetad timme bara behålla drygt en fjärdedel av det resultat arbetet ger. För personer med högre inkomster är skattekillen ännu större.

Det viktigaste skälet till att skattekillen blir så stor är den progressiva inkomstskatten. I genomsnitt uppgår denna till ca 35% av bruttointkomsterna, men på marginalen – dvs. för extra arbetsinsats eller en inkomstökning – uppgår skatten till över 50% för praktiskt taget alla heltidsarbetande. För en fjärdedel av dem överstiger den 65%.

De höga marginalskatterna leder till minst fyra slags problem. Det första är deras effekter på lönebildningen och därmed indirekt på inflationen. Även måttfulla löneökningar efter skatt leder till ganska dramatiska kostnadsökningar för arbetsgivarna. När kostnaderna drivs upp försämras konkurrenskraften.

Det andra är deras effekter på arbetsutbudet. I en studie för ESO har professor Sören Blomqvist visat att särskilt de högsta marginalskatterna, som alltså träffar de högsta inkomsterna, har negativa effekter på arbetsutbudet. Det är inte förvånande att det förhåller sig så. Personer som uppnått en god inkomstnivå har inte samma motivation som andra att anstränga sig ytterligare för att bättra på sin ekonomi. När ersättningen för en extra insats blir särskilt låg på grund av hög marginalskatt är det knappast oväntat om insatsen ofta uteblir.

Den tredje är marginalskatternas och skattekillarnas effekter på skattemoralen. Även om det är svårt att kvantifiera problemet råder det knappast någon tvekan om att det leder till skattefusk och skatteflykt. På varje arbetsplats i Sverige pågår ständigt en jakt efter skattefria förmåner.

Det fjärde är de besvärande marginaleffekter som marginalskatterna tillsammans med inkomstprövade bostadsbidrag och dagisavgifter skapar för många barnfamiljer. I värsta fall har de knappast någon möjlighet alls att påverka sin ekonomiska situation. Stiger inkomsten till följd av en extra insats försvinner nästan allt i skatt, ökade avgifter och minskade bidrag. De har fastnat i "fattigdomsfällan". Detta problem kan inte lösas bara genom lägre marginalskatter även om det skulle innebära ett steg i rätt riktning. Men därutöver är det angeläget att ersätta bostadsbidragen med allmänna barnbidrag och vårdnadsbidrag och att införa enhetstaxa på dagis. Vi har i annat sammanhang närmare utvecklat våra synpunkter i denna fråga.

Det *andra* huvudproblemet i inkomstskattesystemet gäller den olikartade behandlingen av olika slags kapitalinkomster. Några exempel:

– Den som har en ränteinkomst från banksparande som understiger 1 600 kr. eller som sparar i allemanssparandet har en helt skattefri avkastning.

– När avkastningen på banksparande överstiger 1 600 kr. tillämpas en helt nominell princip, dvs. hela räntan är skattepliktig inkomst trots att en del närmast är att betrakta som kompensation för inflationen.

– För den som äger aktier direkt i ett företag gäller samma beskattningsprincip för utdelningen som för ränta från ett bankkonto. Men innan utdelningen betalas ut till aktieägaren har den beskattats med bolagsskatt i företaget. Denna dubbelbeskattning leder till en hård total beskattning av aktieutdelningar till enskilda.

– För egna hem tillämpas något som närmast kan liknas vid en real princip. Den s. k. schablonintäkten motsvarar i stort sett en normal realränta (även om realräntan just nu råkar vara betydligt högre).

– För den som pensionssparar gäller – om man bortser från den s. k. engångsskatten – att sparad arbetsinkomst och avkastningen på sparandet beskattas vid uttaget men inte när det intjänas.

Vidgar vi perspektivet till realisationsvinster blir mönstret än mer komplicerat.

De här olikheterna i skattebehandling av olika kapitalinkomster är den grundläggande förutsättningen för det som brukar kallas skatteplanering. Det kan löna sig att flytta pengar mellan konton enbart av skatteskal. Olikheterna i beskattningen blir ofta viktigare för placeringsval än bedömningen av den samhällsekonomiska avkastningen för olika placeringar. Detta kan ge arbete åt skatterådgivare, men också leda till en felaktig resursanvändning i samhället.

Det tredje huvudproblemet gäller företagsbeskattningen. Formellt är bolagsskatten drygt 50 %, men reellt är den lägre. Det beror på de möjligheter som finns till bokslutsdispositioner. Skillnaden mellan formell och reell beskattning är ett viktigt incitament att behålla vinsterna i företagen. Om de delas ut till aktieägarna och på det sättet kan omplaceras uttas nämligen den högre skattesatsen. Den verkliga skatten hålls nere genom att vinsterna plöjs ned i företaget i form av t. ex. varulagernedskrivningar och insättningar på investeringsfonder.

Enligt vår uppfattning finns starka skäl att minska reserveringsmöjligheterna och sänka skattesatsen, t. ex. till 30 %.

Det bör också ses som ett led i en reform som syftar till en mer likartad skattemässig behandling av olika finansieringskällor, ägare, kapitalformer och branscher. Skillnaderna är i dag mycket stora. Låt oss jämföra ett par alternativ som har det gemensamt att en genomförd investering förutsätts ge en avkastning på 10 % och att inflationen är 5 %.

Om investeringen finansieras med lånade pengar blir den effektiva skattesatsen 10 %, om den finansieras genom nyemission av aktier blir skattesatsen 75 %.

Om det investerande företaget ägs av enskilda hushåll blir skattesatsen 70 %, men om det ägs av skattefria stiftelser blir den 10 %, dvs. avkastningen efter skatt är dubbelt så stor som avkastningen före skatt.

Den översiktliga genomgång vi här gjort av skattesystemets problem och snedvridande effekter är givetvis inte fullständig, men visar ändå på behovet av en radikal skattereform. Det svenska skattesystemet har ibland liknats vid ett lapptäcke. Det ligger mycket i den karaktäristiken. Även om vi talat om "skattesystemet" finns i det inte längre mycket av system. Det är angeläget att en skattereform har som en viktig ambition att återupprätta systematiken i det svenska skattesystemet. Det skulle göra det enklare och mer överblickbart.

De förenklingar vi här efterlyser och eftersträvar måste skiljas från de förenklingar som genomförts under senare år. Dessa har inte i första hand syftat till att förenkla skattesystemet som sådant, utan till att göra livet

enklare för skattebetalarna genom att fjärma dem från skattesystemet och låta det skötas av arbetsgivare, banker och datorer. Även om vi medverkat till vissa av dessa "förenklingar" ser vi en fara i ett skattesystem som blir allt krångligare samtidigt som de enskilda människorna får allt mindre kunskaper om och direkt kontakt med skattesystemet.

Av de kritiska synpunkter vi ovan redovisat på dagens skattesystem följer också vissa riktlinjer för den skattereform vi anser behövs:

- marginalskatterna måste sänkas
- kapitalinkomstbeskattningen måste göras mer enhetlig
- företagsbeskattningen måste förenklas genom färre reserveringsmöjligheter och sänkt bolagsskattesats, och den måste bli mer neutral med avseende på ägare, finansieringsform, investeringslag etc.

Av dessa förändringar i skattesystemet är det framför allt sänkningen av marginalskatterna som kostar. Om den skall kunna genomföras vid totalt sett oförändrade eller i varje fall inte kraftigt minskade skatteintäkter måste andra skatter höjas eller skattebasen breddas. Huvudgreppet vid en reform bör vara en bredare skattebas. Innebörden av det är att fler inkomster måste tas fram till beskattning. Det kan innebära att olika inkomstavdrag minskas eller försvinner men också att vissa icke skattepliktiga inkomster görs skattepliktiga.

Om man ser till beskattningen av fysiska personer är det i särklass mest kostsamma avdraget i dag det s. k. grundavdraget. Detta uppgår i år till 9 000 kr. och nästa år till 10 000 kr. Det innebär att de första 9 000 (10 000) kr. i inkomst är helt skattefria. För att kompensera för det måste på motsvarande sätt ett stort utrymme för skattesänkningar för inkomstdelar ovanför 9 000 (10 000) kr. Enligt vår mening bör man därför överväga att slopa grundavdraget helt som ett led i en radikal skatteomläggning.

Den tyngsta invändningen mot ett slopat grundavdrag är naturligtvis att det, i varje fall kortsiktigt, skulle innebära ett högre skatteuttag för låginkomsttagare. Kan en sådan förändring trots denna effekt i något läge vara motiverad?

Ja, vi menar det. Om man vinner fördelar i ett mer dynamiskt perspektiv kan utvecklingen ganska snabbt ge ett bättre utfall också för dem som kortsiktigt ser ut som förlorare på reformen. Om vi med andra ord tror att en skatteomläggning skulle ha gynnsamma effekter på den ekonomiska tillväxten kommer den på några års sikt att vara bra för alla. Om skattesystemet skall styras av kortsiktiga fördelningspolitiska hänsyn kan det bli ett hinder för den omläggning som krävs för att vinna mer långsiktiga fördelar.

Det kan också finnas skäl att närmare granska låginkomsttagargruppen innan man låter hänsyn till deras situation bestämma skattesystemets utformning.

Hit hör givetvis många pensionärer. Vi förutsätter att de även i fortsättningen kommer att särbehandlas i skattesystemet och därigenom hållas skadeslösa vid en skatteomläggning.

Hit hör vidare många barnfamiljer. Dessa bör hellre kompenseras genom ett utökat familjepolitiskt stöd än genom ett grundavdrag i skattesystemet.

Det är av största betydelse att en familjepolitisk reform genomförs parallellt med en radikal skatteomläggning.

I gruppen finns också många med tillfälligt låga inkomster. I en studie som SCB gjorde härom året av inkomsttagare med mycket låga inkomster visade det sig – med undantag just för barnfamiljer – att de året därpå fått betydligt bättre inkomster och lämnat den studerade gruppen.

De flesta låginkomsttagare torde tillhöra denna grupp därför att de inte har heltids- och helårsarbete. Det gäller t. ex. personer på väg in på arbetsmarknaden, feriearbetande ungdomar och naturligtvis många deltidsarbetande. Skattesystemets nuvarande utformning innebär att dessa deltids- eller delårsarbetande betalar lägre skatt vid en given timlön än heltidsarbetande med samma timlön. Enligt vår uppfattning kan det starkt ifrågasättas om det är särskilt rättvist. Folkpartiet har i alla år hävdat att "det måste löna sig att arbeta". Det bör gälla även i dag.

Självfallet skall ingen förhindras att arbeta deltid. I många situationer är det en bra lösning för individen och familjen. Däremot ifrågasätter vi om deltidsarbete bör vara skattemässigt gynnat jämfört med heltidsarbete. Samtidigt vill vi i sammanhanget framhålla att vi anser det angeläget med en sjukförsäkringsreform som ger rättvisa åt deltidsarbetande. På den punkten är de i dag missgynnade. Vi beklagar att regeringen lagt fram ett så dåligt underbyggt förslag att vi känt oss tvingade avvisa det. Vi har i annat sammanhang redovisat synpunkter på hur reformen kan utformas och också avsatt medel för dess finansiering.

Förutsatt att grundavdraget slopas, och att skattebasen också i vissa andra avseenden breddas, bör det vara möjligt att införa en i huvudsak proportionell inkomstskatt för det stora flertalet inkomsttagare. Skattesatsen bör kunna ligga på 35–40%. För dem som har de högsta inkomsterna bör marginalskatten kunna begränsas till 50%. Det skulle innebära att man alltid får behålla minst hälften av en inkomstökning eller en extrainkomst, vilket enligt vår bedömning är rimligt.

För kapitalinkomster bör en enhetlig skattesats införas, t. ex. 50%. Den bör i princip endast träffa den reala avkastningen, dvs. avkastningen – räntan, utdelningen eller liknande – sedan inflationen rensats bort.

Om alla mottagare av ränteinkomster görs skattepliktiga skulle det dessutom, såsom en arbetsgrupp inom SACO/SR föreslagit, vara möjligt att förenkla hela avdrags- och kapitalinkomstsystemet. Denna fråga får emellertid prövas när underlag för en omfattande reform tas fram.

Vi har redan angivit riktlinjerna för en reformering av företagsbeskattningen. Självfallet anser vi att vinstdelningsskatten till de kollektiva löntagarfonderna skall slopas liksom dubbelbeskattningen på aktieutdelningar.

Den omfattande skattereform vi i det föregående skisserat är angelägen, men måste genomföras under ganska många år. Den skulle självfallet innebära en förändrad situation för många och påverka deras beteende. För att ge människor och företag möjlighet till omställningar måste de ges ordentligt med tid. Men eftersom det tar tid att fullt ut genomföra reformen är det också angeläget att snabbt komma i gång. Det bör vara möjligt att ta de första stegen i reformen redan den 1 januari 1989.

Avslutningsvis vill vi understryka vikten av att skattereformen ses i ett dynamiskt perspektiv. Det går inte att utvärdera en skattereform av denna omfattning genom att se hur den slår i kronor och ören för den ene eller andre förutsatt att den genomfördes från en dag till en annan. Ofta bedöms skattereformer efter sådana detaljerade tabeller. Men långt viktigare är de dynamiska effekterna. Hur påverkas människors beteende och företags kalkyler? Vilka blir effekterna på inflation, tillväxt och reallöneutveckling på några års sikt?

Även små effekter på t. ex. tillväxten blir ganska snabbt långt viktigare än de förändringar som redovisas i statistiska tabeller. Men självklart är det svårt att med någon noggrannhet beräkna de dynamiska effekterna och ange dem i kronor för varje hushåll. Beräkningar får mer karaktär av räkneexempel eller kvalitativa bedömningar. Det gör inte dessa effekter mindre betydelsefulla i verkligheten.

Om man å andra sidan inte tror att en skattereform har några effekter alls på tillväxten och dynamiken i ekonomin bör man avstå. Då lever vi redan i den bästa av världar. Vi är emellertid övertygade om att detta är en felsyn – om nu någon till äventyrs omfattar den. En skattereform efter de riktlinjer vi diskuterat i denna motion skulle tvärtom få stor betydelse för utvecklingen av svensk ekonomi i framtiden.

3 Nej till förhandlad inkomstpolitik

Inom socialdemokratin finns det i dag personer som menar att skattepolitiken, liksom den ekonomiska politiken över lag, bör formis i nära samråd med och genom ömsesidigt beslutsutbyte mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. I en rapport kallad SAMAK utvecklas dessa tankegångar under benämningen förhandlad inkomstpolitik.

Vi i folkpartiet tar avstånd från sådana tankar. Regeringen bör begränsa sig till att genom bl. a. skattepolitikens utformning skapa goda och stabila förutsättningar för samhällsekonomiskt ansvarsfulla löneökningar. Ett nödvändigt inslag i en sådan politik är kraftigt sänkta marginalsatser och återinfört inflationsskydd.

4 Rättssäkerheten i skattesystemet

Från rättssäkerhetssynpunkt är det ytterst otillfredsställande att många människor är oförmögna att beräkna eller kontrollera sin skatt. Skattebetalarna blir på så sätt utlämnade till skattemyndigheterna. Svårigheterna att förstå skattereglerna leder också till att många människor utan uppsåt bryter mot reglerna. Särskilt för småföretagare, konstnärer, lantbrukare eller andra skattskyldiga som inte har vanliga tjänsteinkomster krävs ett stort mått av kunskaper för att undvika att begå fel mot skattereglerna.

Det är av hänsyn till både rättssäkerheten och effektiviteten i vårt ekonomiska system angeläget att vårt skatte- och uppbördssystem förenklas.

Skattskyldiga med mera komplicerade inkomst- och förmögenhetsförhållanden har i dag ett omfattande lagkomplex att sätta sig in i. Detta erbjuder inte bara problem utan också – för den fiffige – möjligheter att genom olika förfaranden undgå den skatt som lagstiftaren förutsett borde utgå.

Under den borgerliga regeringsperioden inleddes ett reformarbete som nu resulterat i ett förenklat deklarations- och taxeringsförfarande. Dessa förenklingssträvanden måste drivas vidare så att väsentliga förenklingar kan uppnås även i andra avseenden. Den reform vi ovan föreslagit kommer att skapa väsentliga förbättringar även i förenklingsavseende i och med att den kan väntas leda till bättre förutsättningar för ökad förståelse hos löntagare och företagare för skattereglernas innebörd på andra skatteavsnitt.

Allt oftare får vi belägg för att inte ens taxeringsväsendet alltid förmår att rätt tillämpa gällande lagstiftning. Det är naturligtvis mot bakgrund av detta förhållande än mer omöjligt att kräva att de skattskyldiga skall förmå att alltid rätt tillämpa och följa skattelagarna.

En av de viktigaste principerna i det liberala frihetsarvet är rättssäkerheten.

I rättssäkerhetens idé ligger att skattereglerna skall ha en sådan fasthet och klarhet att medborgarna kan förutse konsekvenserna av sina handlingar, att de kan känna till var gränsen går mellan tillåtet och förbjudet och att de klart vet vilka sanktionerna är om lagens bestämmelser överträds.

Många människor känner i dag osäkerhet därför att de inte vet var gränserna mellan tillåtet och förbjudet går, därför att en hel del lagar är kauschukartade och myndigheter ofta uppträder med allt större självsäkerhet och under allt mindre kontroll.

Vi har i en annan motion redovisat ett antal förslag i syfte att öka rättssäkerheten i skatteprocessen.

Riksdagen antog hösten 1980 en generalklausul mot skatteflykt. Syftet var att komma till rätta med transaktioner som innebär kringgående av skattelagstiftningen. I dess ursprungliga lydelse – vilken folkpartiet medverkade till – gällde som ett huvudvillkor för att klausulen skulle kunna tillämpas ett s. k. omvägsrekvisit, dvs. den skattskyldige skulle ha använt sig av ett förfarande som i varje särskilt fall framstod som onormalt eller konstlat med hänsyn till det ekonomiska resultatet som – bortsett från beskattningen – hade uppnåtts med förfarandet.

Riksdagens socialistiska majoritet beslöt 1983 ändra klausulen så att varje förfarande som innebar en skattevinst – oavsett om det inneburit en omväg eller ej – skulle kunna medföra att klausulen blir tillämplig.

Rekvisiten i lagen är nu så allmänt hållna att lagens tillämpning i det närmaste är oförutsebar såväl för de skattskyldiga som för myndigheterna. Ändringarna i skatteflyktslagen är enligt folkpartiets mening oacceptabla och visar prov på ramlagstiftning när den är som sämst. Det är av rättssäkerhets-skäl angeläget att lagen avskaffas.

Däremot finns det starka skäl att genom en omvänd generalklausul förhindra att skattskyldiga på grund av lagstiftningens bristande utformning utsätts för en icke avsedd beskattning som framstår som oskälig enligt lagstiftningens grunder.

Dessa höga skattesatser ger starka incitament till skattefusk och skatteflykt. Detsamma gäller bidragsreglerna som späder på marginalskatternas effekter. Därmed aktualiseras från olika håll krav på hårda kontroller av både företag och hushållens privatekonomi. Skattemyndigheterna ges rätt och resurser att kontrollera många transaktioner i ekonomin. Vi anser att den växande skattekontrollen är ett hot mot den individuella integriteten.

Den s. k. EKO-kommissionen har kommit med en rad uppseendeväckande förslag vars syfte varit att skärpa kontrollen för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. I sin iver att hitta bra kontrollsystem har EKO-kommissionen tummat på centrala principer i vår rättsordning.

Vi är inte beredda att acceptera att man inför en särskild rättsordning för ekonomiska brott. Centrala principer i vår rättsordning, som t. ex. bevisvärderingsregler, regler om preskriptionstider, rättshjälp etc. måste vara desamma, oavsett om en person är misstänkt för skattebrott eller andra brott. Samhällets reaktion på brott skall i stället komma till uttryck genom val av påföljd.

Rättshjälp beviljas i dag inte i skattemål. Frågan om ersättning för rättegångskostnader ingår inte i skatteprocessen. Parterna får alltid bära sina kostnader. I ett avseende anser vi att en ändring härvidlag bör ske. I de fall den klagande vinner i ett skattemål bör vederbörande kunna få sina omkostnader täckta av staten. Att få rätt mot staten i ett skatteärende skall inte behöva innebära en kostnad för den skattskyldige.

5 Marginalskattesänkning redan 1988

Vi har tidigare beskrivit inriktningen på den marginalskattereform folkpartiet anser måste göras fr. o. m. den 1 januari 1989. Det är emellertid nödvändigt att i avvaktan på denna reform redan nästa år ta ett första steg.

När reformer genomförs stegvis bör man börja med det viktigaste steget. Det skulle därför vara naturligt att börja med att lägga hela marginalskattesänkningen i de högsta inkomstintervallen där de värsta snedvridande effekterna uppstår. Enligt vår bedömning finns det emellertid ett väl så viktigt problem som kräver en snabb lösning. Det är att komma till rätta med den alltför snabba lönekostnadsökningen. Synnerligen blygsamma framsteg har hittills gjorts att få ned den totala kostnadsökningen i den svenska ekonomin till, eller helst under, den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer. Om inte avgörande steg i denna riktning uppnås i avtalsrörelsen 1988 riskerar allvarliga problem att uppstå. Vi anser därför att de skattepolitiska förändringar som är allra mest angelägna 1988 är de som underlättar nästa avtalsrörelse.

Folkpartiet föreslår således att marginalskatterna sänks den 1 januari 1988 med 3 procentenheter för alla heltidsarbetande, dvs. för alla med inkomster över 80 000 kr. Marginalskatten sänks då från ca 50 % till ca 47 % (med utgångspunkt från en kommunalskatt på ca 30 kr.) för inkomster mellan 80 000 kr. och 150 000 kr. För inkomster mellan 150 000 kr. och 200 000 kr. sänks marginalskatten från 64 % till 61 %, och för de högsta inkomsterna sänks den från 75 % till 72 %.

Av samma skäl – för att underlätta avtalsrörelsen 1988 – avvisar vi regeringens förslag om höjda arbetsgivaravgifter med 1,3 % från den 1 januari 1988. Vi föreslår också att den extra ATP-avgiften på 0,2 % till de kollektiva löntagarfonderna avskaffas.

På kort sikt minskar statens inkomster med ca 4,6 miljarder kronor på grund av de sänkta marginalskatterna. Den uteblivna höjningen av arbetsgivaravgifterna motsvarar ca 3 miljarder kronor. Tillsammans innebär dessa båda förslag således en skattesänkning med ca 7,6 miljarder kronor.

Dessa båda åtgärder bör tillsammans avsevärt underlätta ett avtal på låg nominell nivå 1988. Ett enkelt räknexempel på individnivå kan illustrera effekterna. Vi utgår från en löntagare som 1987 har en lön före skatt på 120 000 kr.

Om arbetsgivaravgifterna höjs enligt regeringens förslag och kostnadsökningen för arbetsgivaren skall stanna på 3 % blir löntagarnas löneökning efter skatt drygt 1 100 kr.

Med de av oss förslagna förutsättningarna blir löneökningen efter skatt 1 900 kr. Till det kommer en skattesänkning på ytterligare 900 kr. (vid beräkningen har även den sänkning av grundavdraget som vi föreslår i vår familjepolitiska motion beaktats). Totalt ökar inkomsterna efter skatt således med drygt 2 800 kr.

För att lönen efter skatt i detta exempel skall öka med lika mycket, dvs. 2 800 kr., med de av regeringen förslagna reglerna måste arbetsgivarens kostnader stiga med 5,8 % eller nästan dubbelt så mycket som förutsatt.

Det bör understrykas att detta är ett individexempel. Bilden kan nyanseras om beräkningarna görs för hela löntagarkollektivet, men tendensen är givetvis densamma.

Vi föreslår också att inkomstskatteskalen inflationsskyddas. Ett sådant inflationsskydd är en garanti mot att inflationen tillåts smyghöja skatten. Inflationsskyddet bidrar därmed till att skapa stabila förutsättningar för avtalsrörelserna i och med att löntagarna inte behöver beräkna någon kompensation för en annars trolig skattehöjning.

6 Vissa företagskattefrågor

Den svenska företagsbeskattningen bygger på principen om en nettobeskattning. Skillnaden mellan intäkter och kostnader utgör således beskattningsunderlag. Ned- och avskrivningar tillåts i en utsträckning som medger god konsolidering av företag. Historiskt sett har denna liberala företagsbeskattning varit till fördel för uppbyggnaden av det svenska näringslivet.

Kraven på förnyelse inom näringslivet har emellertid förändrats kraftigt. Produktförnyelsen måste numera ske i en betydligt snabbare takt än tidigare. De nuvarande skattereglerna verkar emellertid starkt konserverande i så måtto att de premierar kvarhållande av vinsterna i de företag där de uppstått till nackdel för utdelning. En s. k. inlåsnings effekt uppstår. Detta medför att fördelningen av kapitalresurserna mellan alternativa investeringsprojekt inte blir föremål för den marknadsmässiga prövning som vore önskvärd. Vi anser därför att förändringar måste genomföras för att stimulera till ökad rörlighet

av riskkapitalet och därmed motverka den nämnda inlåsningseffekten. Denna uppstår främst på grund av dubbelbeskattning av utdelade vinstmedel.

I det skattesystem som vi föreslår skall träda i kraft med början 1989 är dubbelbeskattningen avskaffad.

Vi har i vår partimotion om aktiemarknaden beskrivit ett antal förändringar till det bättre som bör göras i fråga om beskattningen av riskvilligt sparande. Det gäller t. ex. rätt till omplaceringar inom en aktieportfölj utan realisationsvinstbeskattning, hänsyn till latent skatteskuld vid förmögenhetsvärderingen av aktier, lindrad beskattning av aktiesparfonder, beskattning av optioner m. m. Alla dessa förbättringar sker bäst i samband med den av oss föreslagna stora skattereformen år 1989.

Vi har i en annan motion om de mindre och medelstora företagen utförligt beskrivit de negativa effekter som uppstår på grund av förmögenhetsskatten på det i företagen arbetande kapitalet. Ett omedelbart tillrättaläggande i detta avseende är så angeläget att vi föreslår att förmögenhetsskatten på arbetande kapital avskaffas från den 1 januari 1988.

För närvarande är reglerna sådana att avdrag i rörelsen beviljas för barn som t. ex. feriearbetar i ett föräldraägt företag om barnet är 16 år eller äldre. I annat fall sker sambeskattnings med föräldrarnas inkomst. I princip anser vi att denna form liksom andra kvarvarande former av sambeskattnings skall avskaffas. Som ett steg på denna väg anser vi att åldersgränsen bör sänkas till 15 år.

För några år sedan beslöt riksdagens socialistiska majoritet att arbetsrättsligt skadestånd inte utgör avdragsgill driftkostnad. Sådana skadestånd kan utdömas eller tillkomma genom förlikning. Ofta utgår de med ett i förhållande till förseelsen relativt högt belopp. I vissa företagsformer tillkommer dessutom inkomstskatt och arbetsgivaravgifter, varför påföljden blir både kännbar och beroende av den företagsform i vilken rörelsen drivs. Vi anser att sådant arbetsrättsligt skadestånd bör behandlas som en omkostnad i rörelsen och således vara avdragsgill i rörelsen.

7 Bostadsbeskattningen

I vår bostadspolitiska motion beskriver vi utförligt våra förslag i fråga om bostadsbeskattningen. Vi anser t. ex. att olikheten mellan reaskatt på småhus och bostadsrätter bör avskaffas och att uppskovsrätt i båda fallen bör förekomma.

När den nya statliga fastighetsskatten infördes, lanserades den som "ett solidariskt omfördelningsystem inom bostadssektorn". Vi påpekade då – och detsamma gäller fortfarande – att det är svårt att finna något spår av solidaritet i denna skatt.

Fastighetsskatten utgår således utan hänsyn till den skattskyldiges inkomst, förmögenhet eller försörjningsbörd. För ägare av nyuppförda hus med statliga lån tas viss hänsyn till lånesituationen, men detta gäller inte om fastigheten är privatfinansierad. I övrigt påverkas inte beskattningen av om den skattskyldige dras med stora skulder på småhuset eller om de ssa är slutamorterade.

Den statliga fastighetsskatten har således fått en mycket olycklig och orättvis utformning. Detta förhållande ökade ytterligare hösten 1986 när riksdagens socialistiska majoritet beslöt om en skärpning med 0,5 procentenheter för privatägda hyreshus.

Av statsfinansiella skäl föreslår vi inte att fastighetsskatten omedelbart avskaffas. Beskattningen av fastigheter bör ingå i den översyn av bostadsfinansiering och beskattning som enligt vår mening bör ske snarast med syfte att kraftigt reducera bostadssubventionerna. Ett första steg bör emellertid tas genast. Vi föreslår således att den senaste skärpningen på 0,5 procentenheter avskaffas.

8 Övriga skattefrågor

Mervärdeskatt och punktskatter

Mervärdeskatten bör enligt vår uppfattning vara så långt möjligt konkurrensneutral, och skilda skattesatser bör undvikas. Vi avvisar således tanken på en slopad eller lägre skattesats för livsmedel. Av samma skäl anser vi att många av de nu existerande punktskatterna (s. k. lyxskatt på choklad, deodoranter m. m.) på sikt bör avskaffas. Därigenom skulle man kraftigt reducera skattesystemets styrande inverkan på människornas konsumtionsval, och dessutom undvika ett betydande krångel.

Fullfölj särbeskattningen

Fortfarande återstår inlag av sambeskattnings i skattesystemet. Riksdagen har nyligen avskaffat sambeskattnings på s. k. B-inkomster. Självfallet måste då också sambeskattnings av de förmögenheter som ger upphov till denna avkastning avskaffas.

Gåvoskatten

Vi förslår också att det skattefria gåvobeloppet höjs från 2 000 kr. till 10 000 kr. Det har under lång tid varit nominellt oförändrat och det reala värdet har sjunkit kraftigt. Det bör ankomma på utskottet att utforma erforderlig lagtext.

Fackavgifter

Skattereduktionen för medlemsavgift till fackförening infördes mot vår vilja och bör avskaffas.

Kommunalskatten

Det finns stora skillnader i utdebitering mellan olika kommuner och landsting i landet. Denna skillnad skulle vara avsevärt mycket större om vi inte hade ett system för kommunal skatteutjämning.

Vi vill därför slå fast att skatteutjämningsystemet måste ha en hög ambition att korrigera för skillnader i skattekraft och opåverkbara kostnader

mellan olika kommuner och landsting. Vi utvecklar vårt ställningstagande i denna fråga i en separat motion.

Mot. 1986/87
Sk462

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till nytt skattesystem enligt de riktlinjer som anförts i motionen.

[att riksdagen avslår regeringens förslag till höjda arbetsgivaravgifter från den 1 januari 1988¹.]

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en skala för statlig inkomstskatt 1988 enligt vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om återinfört inflationsskydd av den statliga inkomstskateskalan enligt vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avskaffad förmögenhetsskatt på arbetande kapital enligt vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen beslutar sänka åldersgränsen för sambeskattning mellan barn och föräldrar till 15 år enligt vad som anförts i motionen.

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring så att arbetsrättsligt skadestånd blir avdragsgill rörelse.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fastighetsskatten,

8. att riksdagen beslutar upphäva beslutet hösten 1986 om höjning av fastighetsskatten med 0.5 procentenheter för privatägda hyreshus.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om differentiering av mervärdesskatten,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om punktskatter,

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avskaffad sambeskattning av förmögenheter.

12. att riksdagen beslutar höja det skattefria gåvobeloppet till 10 000 kr.,

13. att riksdagen beslutar upphäva lagen om skattereduktion för fackföreningsavgifter fr. o. m. den 1 januari 1988.

Stockholm den 27 januari 1987

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Kjell Johansson (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Anne Wibble (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

¹ 1986/87:Sf346.